

KÖZÉRDEKŰ BEJELENTÉSEK

- A korrupció ráruházott hatalommal visszaélés, magánhaszon céljából.
- A magyarok 61 százaléka úgy véli, az elmúlt két évben nőtt a korrupció Magyarországon.
- A közérdekű bejelentést tevők fontos szerepet játszanak a korrupció leleplezésében.
- Magyarországon tízből heten nem jelentenék, ha korrupcióval találkoznának.
- A közérdekű bejelentések ösztönözhetőek:
 - a bejelentést tevők munkajogi védelmével;
 - független bejelentéseket fogadó és kivizsgáló szerv felállításával;
 - a bejelentéseket munkahelyen belül fogadó megbízott kinevezésével.
- Egyetlen európai ország jogrendje sem biztosít hatékony védelmet a visszaélést bejelentők számára.

A panaszokról és közérdekű bejelentésekről szóló, [T/11657. számmon benyújtott törvényjavaslat a közérdekű bejelentést tevők védelmét kívánja megteremteni, a korrupció elleni fellépés hatékonysága érdekében.](#)

Általános jelenség Európa országaiban, hogy ha valaki a munkahelyén valamilyen visszaélést vagy titkolt, jogellenes tevékenységet észlel, és jelenti a hatóságoknak, illetve feltárja a nyilvánosság előtt; az állását kockáztatja.

A korrupció egyik lényeges sajátossága, hogy az abban részt vevő valamennyi fél az ügylet eltitkolásában érdekelt. Annál is inkább szükséges védeni a bejelentőket, sőt ösztönözni a közérdekű bejelentéseket, mert a korrupciós esetek túlnyomó részére másképpen nem derül fény. Ezt támasztják alá az adatok is.

A Legfőbb Ügyészség 2012-ben 828 korrupciós esetről tud (2011-ben 738, 2010-ben 481 eset volt) – ez az összes bűncselekménynek mindössze 0,18 százaléka. [Jelentésében](#) a Legfőbb Ügyészség is megjegyzi, hogy ebben a bűncselekmény-típusban jelentős mértékű a látencia.

A Transparency International (a továbbiakban TI) 2012-es korrupciós listáján a legkevésbé korrupt országok Dánia, Finnország és Új-Zéland. Magyarország ugyanekkor 176 ország között a 46. helyet foglalta el; az Európai Unió (akkor) 27 tagállamából a 19. lett. Értékelésük szerint Magyarországon még mindig komoly kihívást jelent a megfelelő elszámoltathatóság megteremtése, és a korrupció legyőzése.

A KORRUPCIÓ ÉS A BEJELENTŐK MEGÍTÉLÉSE

2012 őszén a TI 107 ország 114 ezer állampolgárát kérdezte meg, hogyan érzékeli a korrupciót saját országában. A Magyarországon megkérdezett 1000 fő mindössze 30 százaléka nyilatkozott úgy, hogy jelentené, ha korrupciós ügy jutna a tudomására; a kutatásban részt vevő 20 európai uniós országban ez volt a legalacsonyabb arány. Az uniós átlag erre a kérdésre 71 százalékos volt, Romániában például 59 százalékos, Szlovákiában 50 százalékos tette le a voksát amellyel, hogy nem hallgatna el egy korrupciós esetet.

A [felmérés](#) az okokra is kíváncsi volt. Magyarországon a közérdekű bejelentéstől tartózkodók 58 százaléka úgy vélekedett, hogy úgysem történne semmi az ügyében. További 30 százalékuk azt mondta, fél a bejelentés következményeitől.

A megkérdezettek 61 százaléka egyébként úgy vélte, nőtt a korrupció az elmúlt két évben.

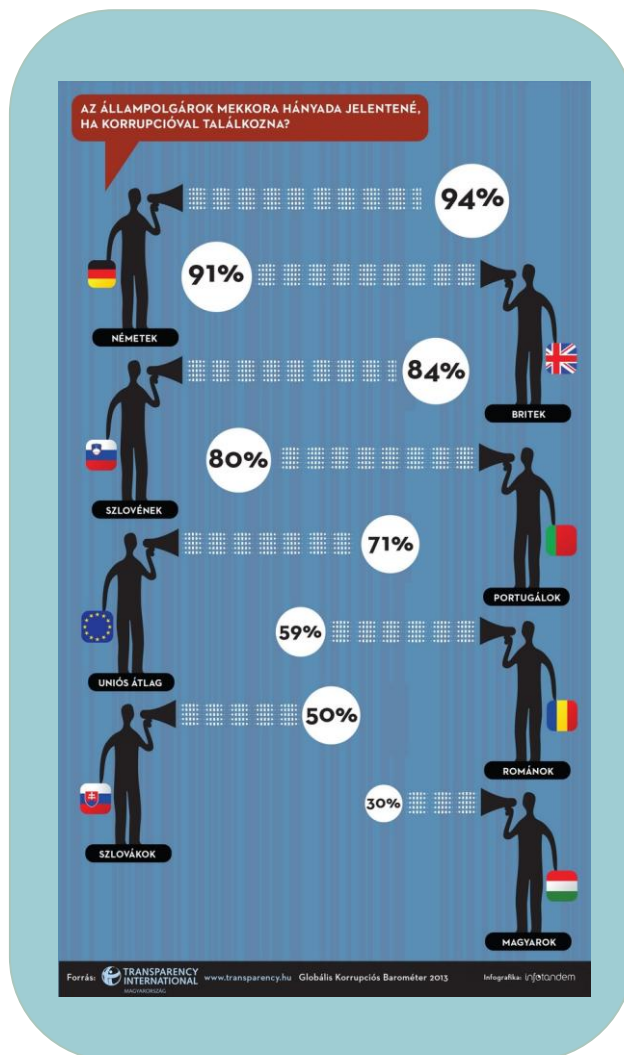
A korrupciót bejelentők negatív megítélése közép- és kelet-európai sajátosság: míg az Egyesült Királyságban a Time magazin „év embere” díját többször is olyanok kapták, akik bejelentettek valamilyen visszaélést, addig az államszocialista múlttal rendelkező országokban az egykor kiépített besúgói rendszerek még élénken élnek a közemlékezetben, ez pedig gyanút ébreszt bármilyen bejelentői rendszerrel szemben, főleg ha a bejelentések névtelenül is megtehetőek.

A HATÉKONY SZABÁLYOZÁS FELTÉTELEI

A korrupciós ügyekre csak akkor derülhet fény, ha

- az arról tudomást szerzők számára **megteremtik a bejelentés intézményes kereteit** (azaz létrehoznak olyan autonóm szervezetet, amely fogadja és kivizsgálja a bejelentéseket); egyben
- **gondoskodnak a bejelentést tevők védelméről** (hogy ne érje őket retorzió a munkahelyeiken, s ne mondjanak fel nekik).

A TI ugyanakkor felhívja a figyelmet az önálló korrupcióellenes intézmény felállításának kockázatára is, hiszen könnyen válhat éppen ez a szerv a korrupció forrásává azáltal, hogy a hozzá érkező korrupciós jelzéseket nem vizsgálja ki, hanem – például későbbi érdekijárás, lobbizás és nyomásgyakorlás érdekében – visszatartja.

Külföldi tapasztalatok azt mutatják, hogy a **bejelentők előnyben részesítik a szervezet belüli bejelentési lehetőségeket**, ezért az állami korrupcióellenes intézmény mellett szükséges a munkahelyeken belső ellenőroket kinevezni (a versenyszférában már sokhelyütt létezik ilyesmi), akikhez az alkalmazottak fordulhatnak, ha visszaélést tapasztalnak.

A korrupciógyanús esetek napvilágra kerülését ösztönző további elem **az anyagi érdekesség megteremtése**, azaz ténylegesen megállapítható kár esetén a bejelentést tevő számára részesedést helyeznek kilátásba a befolyó bírságból. A tapasztalatok egyébiránt azt mutatják, hogy az igazi „nagy bejelentők” sohasem a várható pénz miatt fordulnak a hatóságokhoz, hanem amiatt, mert a tudomásukra jutott ügy nagyon zavarja őket.

MAGYAR HELYZETKÉP

A közérdekű bejelentések megtételének és kivizsgálásának alapvető szabályait Magyarországon még 1977-ben fektették le, majd 2004-ben újraszabályozták, a bejelentést tevők esetleges védelméről azonban ekkor még nem rendelkeztek.

2007 novemberében a [Nemzeti Fejlesztési Ügynökség](#) létrehozta a [www.anti-lop.hu](#) című kormányzati bejelentő oldalt azzal a céllal, hogy elősegítse az európai uniós pénzek szabályos és átlátható felhasználását.

2009-ben ugyan megszületett a [tiszteséges eljárás védelméről szóló törvény](#), ám nem állt fel az az intézmény, amely a közérdekű bejelentéseket fogadta volna. Ez a jogszabály egyébként 10 százalékos részesedést helyezett kilátásba a bírságból a „nyomravezetők” számára (hasonló ösztönző működik az Egyesült Államokban is).

2011-ben pedig létrejött a Központi Nyomozó Főügyészség keretén belül a Korruptió Elleni Ügyek Osztálya, s külön főügyész-helyettes foglalkozik a korrupciós ügyekkel.

A kormány **2012-ben** fogadta el a [„Közigazgatás Korruptió-megelőzési Program”](#)-ját, mely 2014-ig szól, s prioritásként írja elő a bejelentés fogadási és bejelentővédelmi intézményrendszer tényleges kialakítását.

A TI évek óta működtet korrupcióellenes jogsegélyszolgálatot. A [„Merj tenni!”](#) honlapján bárki bejelentheti, ha korrupció gyanúját észleli.

Az üzleti szektorban leginkább multinacionális cégek magyarországi vállalatai biztosítanak intézményes kereteket a visszaélések bejelentésére. Mivel azonban a bejelentést fogadó személy rendszerint nem független a vállalat vezetésétől, gyakorta ezek a megoldások sem működnek kifogástalanul.

Előfordul egyes munkahelyeken, hogy belső szabályzatok, etikai kódexek írják elő a közérdekű bejelentést tevők védelmét, kellő garancia híján azonban aligha érvényesíthetőek az abban foglaltak.

Szintén a közérdekű bejelentések közé tartoznak – ám további szabályozást önmagukban nem igényelnek – azok az esetek, amikor az állampolgárok egzisztenciális kockázat nélkül jeleznek valamely visszásságot,

csalást: ide tartoznak például az adóhatóságnak tett bejelentések (2012-ben 35 ezer érkezett, 55 százaléka névtelenül), a munkavédelmi felügyelőségekhez érkezett megkeresések (2012-ben szám szerint 1972). A rendvédelmi szervek 51 százaléka is intézményesítette a közérdekű bejelentések fogadását.

„A munkavállalók négy lehetőség közül választhatnak, ha korrupciót tapasztalnak:

- elhallgatják;
- szervezeten belül tesznek bejelentést;
- szervezeten kívül tesznek bejelentést;
- nevük vállalása nélkül szivároztatják ki az információt.”

(Forrás: Konceptió a közérdekű bejelentések (whistleblowing) törvényi szabályozásához, 2008 – Transparency International)

KÜLFÖLDI PÉLDÁK

Az **angolszász országok** „whistle-blower”-nek, azaz a „vészharang-kongató”-nak nevezik azokat, akik bizalmas információkat tárnak fel a munkahelyükön folyó visszaélésekről.

Az **Egyesült Királyságban** 1998 óta [törvény](#) védi a közérdekű bejelentést tevőket, ám a valóság az, hogy négy bejelentésből hármát nem vizsgál ki a munkahelyi vezető, s 1000 bejelentést kockáztató munkavállalóból 150-

et hátrány ér, netán el is bocsájtják az állásából.

Luxemburgban 2011-ben mondta ki [törvény](#), hogy nem szüntethető meg egyoldalúan a munkavállaló munkaviszonya, miután nyilvánosságra hozott valamely munkahelyén észlelt jogellenes tevékenységet.

Írországban a parlament előtt fekszik a közérdekű bejelentést tevők védelmét garantáló [törvényjavaslat](#), amely minden közintézmény számára előírja, magáncégek számára pedig javasolja a közérdekű bejelentések kezelésével foglalkozó szabályzat elkészítését, egyben munkajogi védelmet biztosít nemcsak a bejelentést tevőknek, de a családtagjainak is.

Németországban minden szövetségi közigazgatási hivatalnál kapcsolattartókat nevez-

tek ki, akikhez korrupció gyanúja esetén fordulni lehet. A kapcsolattartó bizalmasan kezeli a bejelentéseket, vizsgálatot azonban maga nem indíthat, csupán értesítheti a kapott információkról a vezetőséget.

A kapcsolattartói rendszert több tartomány is átvette, és az üzleti szférában is egyre terjed. A német vasúttársaság külön ombudsmani pozíciót hozott létre a közérdekű bejelentések fogadására.

Valódi védelemben azonban mindezek ellenére sem részesül Németország-szerte a bejelentő.

Románia és Szlovénia is rendelkezik a közérdekű bejelentést tevők védelméről, de a rendelkezések mögött hiányzik a hatékony intézményi háttér.

Dokumentum:

- [A Közigazgatás Korrupció-megelőzési Programja 2012 – 2014](#)

Honlapok:

- Anti-lop: www.anti-lop.hu
- Merj tenni: merjtenni.hu
- Transparency International Magyarország: www.transparency.hu/KOZERDEKU_BEJELENTOK_VEDELME
- K-monitor: www.k-monitor.hu

Készítette: Dr. Samu Nagy Dániel
Képviselői Információs Szolgálat

Országgyűlési Könyvtár

E-mail: infoszolg@parlament.hu
Intranet: <http://infoszolg.ogyk.hu>
Tel.: (1) 441-4529; (1) 441-6486

Az információs jegyzet belső felhasználásra, az országgyűlési képviselők tájékoztatása céljából készült. A dokumentum az összeállítás elkészültének időpontjában fennálló aktuális helyzetet mutatja be. Az információs jegyzet szerzői jogvédelem alatt áll.